

Obilježja romantizma i realizma u pripovijetki "Kanarinčeva ljubovca" Augusta Šenoe

Kovačević, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:324733>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Prijediplomski jednopredmetni studij Hrvatski jezik i književnost

Dora Kovačević

**Obilježja romantizma i realizma u pripovijetki
Kanarinčeva ljubovca Augusta Šenoa**

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dubravka Brunčić

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Prijediplomski jednopredmetni studij Hrvatski jezik i književnost

Dora Kovačević

Obilježja romantizma i realizma u pripovijetki
***Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoa**

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dubravka Brunčić

Osijek, 2024

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 8. rujna 2024.

Dora Kovačević, 0122240429

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

U ovom završnom radu se analiziraju obilježja romantizma i realizma u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoe. Djelo je objavljeno u razdoblju koje je stilskoformacijski heterogeno, a cilj ovog rada je prikazati prožimanje obilježja romantizma i realizma u jednom djelu. Na početku je riječ o romantizmu i (pred)realizmu u drugoj polovici 19. stoljeća te je objašnjen stilski pluralizam tih razdoblja. Zatim je prikazano kako je August Šenoa ujedno romantičar, ali i realist. Navedena su sva obilježja romantizma koja će se analizirati u radu, a to su nacionalno-domoljubni motivi, romantičarska estetika ružnoće te lik Lucije kao femme fatale. Pripovijetku *Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoe uz obilježja romantizma prožimaju i realistička obilježja. Navedena su ona koja će se razmotriti, a to su opisnost i prikaz reprezentativnog karaktera. Realističkim obilježjima se naglašavaju društveni problemi i politička stvarnost Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća.

Ključne riječi: August Šenoa, *Kanarinčeva ljubovca*, pripovijetka, romantizam, realizam, nacionalno-domoljubni motivi

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Romantizam i (pred)realizam u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća	2
3. August Šenoa između romantizma i realizma	4
4. Obilježja romantizma u pripovijetki <i>Kanarinčeva ljubovca</i>	5
4.1. Nacionalno–domoljubni motivi	6
4.2. Romantičarska estetika ružnoće	9
4.3. Lik maćehe Lucije kao femme fatale	11
5. Obilježja realizma u pripovijetki <i>Kanarinčeva ljubovca</i>	13
5.1. Opisnost	14
5.2. Reprezentativnost karaktera	15
6. Zaključak	17
7. Literatura	18

1. Uvod

Obilježja romantizma i realizma u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoje je tema ovog završnog rada. U djelu se isprepliću elementi romantizma i realizma u priči o propadanju hrvatske plemićke obitelji. U prvom dijelu rada se prikazuju obilježja romantizma u djelu. Naglasak je stavljen na domoljubnu tematiku, prikaz fatalne žene te romantičarsku estetiku ružnoće. U poglavlju o nacionalno-domoljubnim motivima u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* donosi se opis motiva nacionalnog identiteta i domoljublja koji služe za buđenje nacionalne svijesti u Hrvatskoj. Prikaz motiva domoljublja u pričama likova djela *Kanarinčeva ljubovca* predstavlja ključnu ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta. Zatim je opisana romantičarska estetika ružnoće. U pripovijetki se prikazuje groteskni lik Amalije te se njezin portret ružnoće, samoće i otuđenog izgleda povezuje s njezinim tvrdnjama o tome kako ju otac nije volio jer je od poroda bila ružna. Zatim je opisano kako je građen lik Lucije kao fatalne žene uz korištenje motiva romantizma kao što su tajanstvenost, zavodljivost, strast te sukob između dobra i zla. U djelu se pojavljuju i obilježja realizma. Realizam se u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* očituje detaljnim opisima svakodnevnog života, društvenih odnosa i problema likova. Reprezentativni karakteri u djelu predstavljaju prikaz stvarne zbilje, onoga čemu je realizam težio. Istraženo je psihološko stanje likova koje pridonosi prikazu društvene nepravde i problematike cijeloga djela. U pripovijetki priča o propadanju plemićke obitelji predstavlja kritiku društvu koje zaboravlja važnost vlastite domovine. Prikaz propadanja plemstva je jedno od temeljnih obilježja realizma kojim oslikava stvarnost društva u 19. stoljeću.

2. Romantizam i (pred)realizam u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća

Druga polovica 19. stoljeća u hrvatskoj književnosti obilježena je stilskoformacijskom heterogenošću. Romantizam i realizam, dva književna pravca koja su različita u svojim osnovnim načelima, prožimaju djela hrvatske književnosti u drugoj polovici 19. stoljeća. Romantizam je shvaćen kao suprotnost klasicizmu, razdoblje u kojemu se odbacuje razum te je važna težnja za iracionalnim. Temeljna obilježja romantizma su prikazivanje romantičarskog pejzaža, romantičarske metaforike, hiperbolizacije osjećaja, fantastike, likova fatalnih žena, romantičarske ljubavi te nacionalno–domoljubne tematike.

Nadalje, u drugoj polovici 19. stoljeća se u djelima hrvatske književnosti često isprepliću obilježja romantizma koja djelo prožimaju romantičarskim domoljubnim osjećajima buđenja nacionalne svijesti, dok se s druge strane očituje kritika društva kao jedno obilježja realizma. Osnovno obilježje realizma je prikazivanje stvarne zbilje i društvenih problema. Miroslav Šicel navodi kako se „već krajem pedesetih i šezdesetih godina pojavljuju i pripovijetke s obilježjima predrealističkog karaktera.“ (Šicel,2004: 236) Navodi također da je u književnosti „teško išlo i oslobađanje od utjecaja pseudoromantičarske manire: prenaplašenog patosa, sentimentaliziranja, pa je dolazilo do vidljivog sukobljavanja raznih stilskih postupaka, od usmenih epskih i sentimentalno-romantičnih do realističnih intencija.“ (Šicel, 2004: 236-237)

Nadalje, Flaker navodi kako su tadašnje književne strukture u Hrvatskoj protorealističke te kako Šenoini romani već sadrže prikaz klasnih odnosa, iako su ti odnosi oblikovani romantičarskom idejom nacionalnog jedinstva. „Ustrajnost nacionalne funkcije književnosti i s njom povezani razvoj osebnih struktura, modeliranih na temelju romantičarskih ili realističkih uzora, ali često modificiranih u duhu sentimentalizma ili pak naglašeno folkloriziranih, često pak s izrazitim didaktičkim osobinama, doveli su upravo na području istočne Evrope do širenja opisne karakteizacije narednoga razdoblja kao prelaznog »Od romantizma k realizmu «.“ (Flaker, 1976: 67-68)

Značajni pisci u razdoblju (pred)realizma su August Šenoa, Miroslav Kraljčević, Dragojla Jarnević, Janko Jurković, Franjo Marković te Josip Eugen Tomić. U razdoblju romantizma su se isticali osjećaji, idealizacija i subjektivnost, a u drugoj polovici 19. stoljeća dolazi do promjene. Više se nije težilo ljepšem i romantiziranom prikazu zbilje, već je sada glavni cilj bio naglasiti stvarnu zbilju. U djelima realizma likovi nisu idealizirani nego su prikazani sa svojim pozitivnim i negativnim osobinama. Dakle, ono što je novo u proznim tekstovima 19.

stoljeća je stvarno prikazivanje svakodnevnog života običnih ljudi, isticanje klasnih razlika te političkih i društvenih nepravdi. Za razliku od romantizma, realizam teži objektivnom prikazu stvarne zbilje.

3. August Šenoa između romantizma i realizma

August Šenoa je jedan on najznačajnijih hrvatskih književnika 19. stoljeća koje je stilskoformacijski heterogeno, a u Šenoininim djelima se prožimaju obilježja romantizma i realizma. „Publicist i kritičar, feljtonist, pjesnik, pripovijedač, romanopisac, putopisac i prevodilac – Šenoa se ogledao u svim znatnim književnim žanrovima svog vremena.“ (Šicel, 2004: 266)

Krešimir Nemeč navodi kako je „Šenoa je živio u prijelaznom razdoblju između feudalizma i demokracije, između romantike i realizma. Taj se prijelom i te kako osjeća u njegovu stvaralaštvu. Romantičarskih elemenata i klišeja nikada se nije uspio do kraja osloboditi; za „čist“ realizam još nisu bili sazreli uvjeti. Uostalom, taj će se šenoinski dualizam još dugo osjećati u hrvatskom romanu.“ (Nemeč: 1995: 98) Nadalje, Nemeč opisuje kako je Šenoa pisao o temama koje su bile značajne u hrvatskom narodnom preporuku, a cilj mu je bio buđenje nacionalne svijesti u Hrvatskoj.

Julijana Matanović opisuje kako je „pripovijetka *Kanarinčeva ljubovca*, djelo uz *Karamfil*, po sudu mnogih kritičara, znači Šenoin pripovijedačko-novelistički vrhunac. Objedovana je, u istom časopisu, samo dvije godine poslije *Karamfila*, dakle u *Vijencu* godine 1880. I ona je pisana u prvom licu.“ (Matanović, 1997: 103)

Miroslav Šicel tvrdi kako je Šenoa piše o temama „koje će postati središnjom preokupacijom hrvatskih realista tijekom osamdesetih godina: raspadanje seljačkih zadruga poslije ukidanja kmetstva (*Barun Ivica*), zatim propadanje plemstva (*Kanarinčeva ljubovca*, *Vladimir*), društveni procesi na relaciji selo – grad (*Prosjak Luka*) te, posebice, tema intelektualca neshvaćenog u sredini kojoj pripada (*Branka*).“ (Šicel, 2004: 277)

Ivo Frangeš navodi kako je Šenoina književnost „realistična u idejnim postavkama i ciljevima; a na riječima ona je čak ekstremno naturalistička; no to su samo iskre koje pršte ispod polemičkog nakovanja ; u stvari, ona se ne može odreći romantičkih rješenja, jer njima podupire svoje realistične analize.“ (Frangeš, 1987: 189)

4. Obilježja romantizma u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca*

Romantičari su „isticali kako je predmet književnosti umjetnosti svijet čovjekovih osjećaja, nasuprot racionalizmu isticali iracionalizam, osporavali su teze o antičkoj umjetnosti kao idealnoj i nasuprot tome traži svoja izvorišta u pučkoj umjetnosti i usmenom stvaranju vlastitog.“ (Flaker, 1976: 105) U pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* se mogu iščitati različita obilježja romantizma kao što su nacionalno-domoljubna tematika, prikaz femme fatale te romantičarski pejzaž. Prikazuje se pad hrvatske plemićke obitelji Lenić Remetinske, a to se veže za temu propadanja plemstva i željom za buđenjem nacionalne svijesti. Tim događajima se kritiziraju društveni i politički uvjeti u Hrvatskoj te se ističe želja za stvaranjem vlastitog identiteta. Aktualna tema u razdoblju romantizma je i prikazivanje žene zavodnice, odnosno femme fatale. U pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* mjesto femme fatale zauzima maćeha Lucija koja je dovela do raskola cijele obitelji Lenić Remtinske. Povrijedila je i iskoristila Amalijina oca te ga je na kraju ostavila što je rezultiralo njegovim psihičkim padom. Nije samo njemu zlo nanijela nego i Amaliji koja je trpila zlostavljane, osuđivanje i prevare svoje maćehe. Amalija plemenita Lenić Remetinska je lik koji je cijeli svoj život čeznuo za ljubavlju, a nikad ju nije dobio. U pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* je prikazana Amalija koja nikada od nijednog čovjeka na svijetu nije dobila ljubav, ali ju je zato pronašla u svojoj životinji kanarincu. U romantizmu su se naglašavale važnosti individualnih osjećaja, a ljubav je bila pravi način za razumijevanje unutarnjih svjetova pojedinaca. Ljubavnim pričama, fatalnom ženom i domoljubnom tematikom u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoe se prikazuju temeljne vrijednosti razdoblja romantizma.

4.1. Nacionalno–domoljubni motivi

U pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* se govori o životu Amalije plemenite Lenić Remetinske. Prikazivanjem njezina života se opisuje propadanje društvene klase i političkog života u Hrvatskoj te želja za buđenjem nacionalne svijesti. „Romantizmu dugujemo i specifično shvaćanje domovine, okolnost koja, dakako, stoji u bliskoj vezi s procesima nacionalne integracije i nastajanja modernih nacija širom Europe, procesima koji dobrim djelom korespondiraju s romantičkim epohama u pojedinim nacionalnim književnostima.“ (Bobinac, 2012: 278)

Na početku djela pripovjedač je zainteresiran za život starice Amalije. Zanima ga priča o propadanju njezine plemićke obitelji jer je svjestan društvenih promjena koje su se dogodile i stanja u Hrvatskoj. U njegovim riječima je prikazana empatija i želja za boljom Hrvatskom. „Znao sam o njoj mnogo više no prije, al sad mi se činilo još teže skinuti pečat s te tajne, sa toga starohrvatskog imena siromašne starice. Amalija plemenita Lenić Remetinska! U tih riječih mora da se skriva čudnovata priča, kakovih ima na stotine u toj lijepoj, ali tužnoj hrvatskoj zemlji, priča srca koje je kroz vjekove kucalo u slavlju, a najzad ga usud baci u taman zakutak da još nekoliko časaka kuca i puca.“ (Šenoa, 1997: 60-61)

Amalija zatim govori kako visoke palače nisu za nju te da u njima nema dobrih i vjernih ljudi. Ona nije tužna zbog izgubljenog bogatstva jer joj je ono donijelo sve loše u životu. Za nju bogate visoke palače ne predstavljaju sreću nego zlatni kavez u kojem je provodila tužne dane. U tom dvorcu ona ne može sanjati ili željeti nešto jer su je otac i maćeha zatvarali u sobu po cijele dane. „Ne znam je li drugim, al meni je tako. Ja vam volim boraviti u ljupku zakutku drvena, starohrvatskog plemićkog dvorca negoli u dvorani visoke palače, kadifom obloženoj. Možda je to puka predrasuda, al ja je se ne mogu otresti. Sve mi se čini da u tih prostorija ima više zdrava srca“ (Šenoa, 1997: 63)

Pripovjedača zanima prošlost njegove domovine prema kojoj gaji jake osjećaje. U njezinoj priči on vidi cijelu bit propadanja hrvatskog društva.

„-Oprostite mi, al ja sam velik prijatelj starina, priča, pripovijesti o naših starih hrvatskih porodicah.

- Ah!

- Da! I to staro, zdravo sjeme toli je rijetko dandanas posijano da čovjek jedva koje

zrcne pobrati može. Badava, stara krv gine, nov se izvija svijet. Sav se svijet izjednači jednim razom, povodi po jednoj mjeri.“ (Šenoa, 1997: 63)

Uz pripovjedačev se interes za nacionalnu prošlost javlja i interes za otkrivanje obiteljskih tajni. Amalija predstavlja tajanstveni lik koji nosi teret iz djetinjstva, a pripovjedač se postupno suočava s otkrivanjem njezinih tajni. Interes se za tajnovito, nejasno i neobično u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* očituje u motivu obiteljskih tajni lika Amalije. „Oprostite, neću da vam tajnu izvadim iz srca. Razumijem da bi vas kruto bolilo ponoviti jade, koje ste već sami zaboravili. Neću da snova otvorim staru ranu. — Zaboravila? — nasmjehnu se Amalija. — Rekla sam to, al sve jošte živo držim u staroj pameti. A sad vam baš hoću pripovijedati, sad me morate slušati. Nego, gospodine, to je moja tajna, sada neka bude i vaša, i dok sam živa, mora pred svijetom ostati tajna.“ (Šenoa, 1997: 65)

Pripovjedač iskazuje svoju tugu i zabrinutost zbog promjena koje se događaju u Hrvatskoj. Tu se uviđaju elementi buđenja nacionalne svijesti, želja za boljom domovinom te očuvanjem vlastite kulturne baštine. Navodi kako za njega Hrvati nisu kao što su nekada bili te iskazuje tugu jer su Hrvati izgubili svoju autentičnu boju i identitet. „Hrvati su danas manje hrvatski no prije. Sve hoće biti na dlaku jednako sa ostalim svijetom. Meni to nije pravo. Ruža neka ostane ruža, ljubica neka uvijek cvate ljubicom, trešnja ne cijepi se na šljivu. A opet svaki svijet sjaje svojom bojom, miriše svojim mirisom. Ludo bi bilo htjeti sve cvijeće promijeniti u ruže; napokon bi nam i lijepe ruže dosadile. Mi i Hrvati, bojim se, gubimo staru boju, stari miris. Jeste li me razumjeli, gospođice?“ (Šenoa, 1997: 63)

U prikazu prošlosti Amalijine obitelji cijela se plemićka obitelj reprezentira kao ideal hrvatstva. Ističe se da su članovi obitelji bili nacionalno osviješteni te su se pridržavali starih hrvatskih običaja čime se naglašava važnost očuvanja nacionalnog identiteta. Djevojke su se udavale samo za Hrvate, a isključivo su morali govoriti hrvatskim jezikom. U prikazu Lenića kao pobožnih, odgovornih, složnih, dobrih i uglednih gospodara se iščitava čvrsto vrednovanje tradicije i nacionalnih vrijednosti. „Lenići držali se uvijek stare hrvatske navade, brkati sinovi slušali oca i majku kao da su još drobni dječaci u gimnaziji, djevojke mele, prale, parile, kuhale, ribale kao da su služavke, i joj si djevojci naše familije, da joj je došlo na pamet povesti se za ludimi frajlicami u susjedstvu.“ (Šenoa, 1997: 67)

Kao jedan od krivaca za propast plemićke obitelji se izdvaja Amalijin otac koji je počeo slijediti strane običaje. Njegov postupak prihvaćanja strane odjeće predstavlja otuđenje od tradicionalnih hrvatskih vrijednosti. Simbolikom prihvaćanja švapskih hlača je implicitno iskazana kritika njegova odnarođivanja koja je rezultirala obiteljskom propašću. Naglašena je važnost očuvanja nacionalnog identiteta kao ključ za napredak hrvatskog društva. „Samo da vam jedno rekнем. Izim mojega nesretnoga oca — bog mu dao duši lahko — nije nijedan Lenić oblačio švapskih hlača, a nauhvice, koje je nosila moja šukunbaba, nosila sam i ja, dok sam ih imala.“ (Šenoa, 1997: 67)

Kada je Amalija ispričala priču o propasti svoje obitelji pripovijedač je shvatio koliko je njezin život bio tužan i težak. Ona je zadnja osoba iz obitelji Lenić Remetinske i sve uspomene padaju s njom u grob. „A ja se evo preselih u grad, tu žvarim, tu me je našla starost, a iz onog kraja gdje sam se rodila, gdje mi je majčin grob i dvorac slavnih djedova, ne ponesoh nego – tu se dignu Amalija, pristupi k ormaru te izvadi listinu – na, evo ovu kožu, plemenki list moje stare, poštene familije, koja sa mnom pada u grob.“ (Šenoa, 1997: 97)

Amalijinom se pričom prikazuje promjena u domovini, a pripovijedač predstavlja one koji žele očuvati nacionalni identitet. Ova je priča poziv na buđenje nacionalne svijesti te poziv na čuvanje vlastite tradicije i običaja. Ljudi se trebaju prisjetiti svojih korijena, vrijednosti koje ima Hrvatska, a ne težiti stranim željama. Treba vratiti stari temelj hrvatskog društva te ne zaboravljati nacionalnu prošlost i hrvatske junake.

4.2. Romantičarska estetika ružnoće

Bobinac navodi kako su se „polovicom 18. stoljeća počele urušavati klasicističke norme, kada se ono ružno, groteskno, arabesknno počelo sve češće i upornije iznositi kao estetski jednakovrijedno onome lijepom i plemenitom.“ (Bobinac, 2012: 252-253)

U pripovijetki se naglašava ružnoća i groteskni izgled lika Amalije. Njezin portret na prvi pogled izaziva strah i nelagodu. Pripovjedač ju na početku naziva grdobom te muškom babom kraj kanarinca. „Stara, velika glavurda bijaše svezana crnom svilenom maramom preko čela, niz koje se spuštahu dva sijeda uvojka. Pa kakovo lice! Dugo, široko, muško. Mrka koža nabire se u njem u sto nabora, u sto oštrih crta.“ (Šenoa, 1997: 50)

Bez obzira na svoj stari i zapušteni izgled Amalija nosi dobrotu i toplinu u svom srcu. Pripovjedač otkiva da je ona osjećajna, nježna, ali i iznimno ranjiva. On istovremeno uz čuđenje i ružnom izgledu razvija razumijevanje i sućut. U njezinom grotesknom izgledu uviđa ranjivost te se tako u pripovjedaču budi suosjećanje. „A u tom brkatom, garavom licu drkće tolika blagost, tolika plahost da te neko tajno smilovanje uhvati za srce; te oči gleđu u svijet kao kad dijete gleda šibu učitelja, te debele usne vazda trepte kao da vazda boga mole.“ (Šenoa, 1997: 50)

Romantičarska estetika ružnoće se ne očituje samo u Amalijinom izgledu, nego i u njezinoj životnoj priči. Otac ju od rođenja nije volio te odmalena pati zbog svog izgleda. Njezina ružnoća je oblikovala njezin život i odnose drugih ljudi prema njoj. U tome što ju otac nije mogao voljeti jer nije bila krasna uviđa se njezina patnja i bol. „Još ima jedan razlog što me je otac toli ljuto mrzio. Svi Lenićevi sinovi bijahu krasni, sve Lenićeve kćeri lijepe ko jabuke, a ja sam, kako i sad vidite, ružna i bila sam od poroda ružna. To je moga oca jadilo više nego sve na svijetu. Čini mi se da mu se je zgadilo kad bi me pogledao.“ (Šenoa, 1997: 70)

U pripovijetki ljubav Amalijina oca i maćehe je za nju predstavljalo uništenje života. Romantičarska ljubav njezina oca je prikazana kao tragični događaj koji im je razorio živote. Amalija označuje lik koji je svoj cijeli život čeznuo za ljubavlju. Njezina čežnja za ljubavi joj je stvarala osjećaj melankolije i usamljenosti. „Kamo sreće da sam skoro za majkom umrla, bar bi bila danas pri njoj, pri bogu, bar bih bila našla na nebu ljubavi koje nisam mogla naći na zemlji. Bog je, kako vidite, drukčije sudio.“ (Šenoa, 1997: 71)

Jedino što je predstavljalo ljubav u životu Amalije plemenite Lenić Remetinske je ljubimac kanarinac koji se veže uz naslov djela. On označava simbol bijega iz stvarnosti, slobode i utjehe u teškim životnim trenucima. „Eh! Tako mi je bog sudio, i tako neljubljena leć ću u grob. Nego imam nekoga koj me ljubi — nastavi okrenuv se kanarincu — evo na, ova mala živinica, ovaj mali zlatni ptić ljubi me od srca kao kakav čovjek, toli je mil, toli drag — tako se svikao na me. Da, da. Smijte se slobodno. S tom živinicom živem; on neka pogine, poginut ću i ja. Taj kanarinac mi je ljubovnik.“ (Šenoa, 1997: 96)

Nakon kanarinčeve smrti je preminula i Amalija. On joj je davao snagu i volju za životom, ali kako više njega nije bilo tako je nestala i snaga u Amalijinom životu. „Prije pet mjeseci ju zakopasmo. Poginuo je kanarinac, bio je star. To se je primilo njezina srca.“ (Šenoa, 1997: 97)

Njegova prisutnost označava važnost ljubavi u životu te potrebe za bližnjom osobom.

4.3. Lik maćehe Lucije kao femme fatale

Nemec tvrdi kako „u romantizmu femme fatale dobiva definitivno svoj oblik, tj. skalu posebnih oznaka po kojima se lik raspoznaje i koje se od njega neodvojive.“ (Nemec, 1995: 62)

U pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* lik Lucije predstavlja fatalnu ženu koja koristi svoju ljepotu i lukavost kako bi manipulirala ocem Amalije Lenić Remetinske. Amalija nije bila nimalo sretna kada je saznala da će dobiti maćehu i odmah je znala što ju čeka. „U mojem životu bili su svi dani redomice neveseli, živila sam za sebe, gotovo van svijeta. Al bila sam bar nekako svojom gospodaricom, nije mi trebalo komu se klanjati, niti za čije hire obuzdavati svoju volju. I te male nevesele slobode da budem lišena, da dobijem maćuhu! Oh, pri toj riječi »maćuha« zazeblu me je do dna duše. Od maćuhe ne može dobra biti, to mi se vazda vrzlo po glavi.“ (Šenoa, 1997: 78)

Kao što navodi Nemec, „zmija je simbol navođenja na prvi grijeh.“ (Nemec, 2003: 103) Amalija je uvidjela opasnost u njoj i okarakterizirala ju kao zmiju. „Da, svetica; srce me je od te ženske i prije odbijalo, al poslije iskusih da je to paklena zmija, da je to stvor u kojega ne ima ni trunka srca, koja bi dosta griješna bila zaklat i oca i muža svoga, samo da sebi, svojoj proklesoj oholosti ugodu.“ (Šenoa, 1997: 80)

Lucija je zloupotrebljavala svoju moć te upravljala nad životom Amalije. Njihov odnos je problematičan, a Amalija se nije mogla boriti za moć u kući. Maćeha ju je zatvarala u sobu, zlostavljala i vrijeđala. Do te mjere da je Amalijina oca nagovarala da ju tuče i da joj ne da mjesto za stolom. Lucija je imala vlast nad cijelom kućom, a Amaliji nije ostalo ništa osim sobice i majčinog groba. „Sve je mogla od njega imati, pak je ljudski sisala njegovu krv kao vukodlačica kakva. Gospodarila je za se. Svu rubeninu i onu od pokojne majke, dala je obilježiti znakom svoga imena, a na isti način srebrninu i srebrne posude, a sve to donijela je pokojna mati u kuću“ (Šenoa, 1997: 83)

Lucija je ta koja je donijela nevolje u obitelj Lenić Remetinske, ali je Amalija ubrzo saznala njezinu tajnu. Dijete Lucije i Amalijina oca nije bilo njihovo nego Lucije i mladog gospodina Žirovića. Kada je obitelj Žirović to saznala, odlučili su spojiti Luciju s Amalijin ocem. „Griješilo se tajno, ali stara gospođa Žirovićka ima vražje oči i zateče pobožnu Luciju na grijehu. Sad je bilo vike i krike. Lucija reče posve mirno da će od mladoga gospodina postati majkom, da će ga tužiti da će zapriječiti ženidbu njegovu, o kojoj se je onda radilo. Nju nisu

mogli otjerati i prošibati kao mene sirotu, jer Lucija spada pod drugo carstvo. Pogodili se s njom. Odlučili su naprtiti ju za ženu vašemu ocu.“ (Šenoa, 1997: 85-86)

Amalija je odlučila da to neće reći svome ocu jer ga nije željela učiniti nesretnim. Odlučila se suočiti s Lucijom te je ovaj trenutak ključan za njihov odnos. Lucija koja je bila stroga i bezobrazna, sada postaje dobra i blaga. „Oj, Lucijo, reci, nije li zadnja ženska na svijetu poštenija od tebe? Ti gladiš oca, al ga u isti čas plijeniš, ti ga cjeluješ svojima prodajnama ustima, al mu u isti čas kuhaš otrov, varajuć ga za gospodarstvo, ti ćeš mu isisati zadnju krajcaru, da, starac stenje pod dugom, dok ti sebi grćeš u potaji hiljade.“ (Šenoa, 1997: 89)

Lucijina manipulacija izlazi na vidjelo na kraju djela kada odlučuje pobjeći s ukradenim novcem. Kao fatalna žena ona je ostvarila sve svoje ciljeve i želje te dovela do raskola plemićke obitelji. „Čemerna gujo! Ne puštam te toli lahko! Platit ćeš to! Uvukla si se, tuđa nametnice, pod ovaj krov, prevarila starca, otela mu sve; al ja sam njegova kći, starog hrvatskog plemena dijete, ja ću osvetit poštenje naše familije.“ (Šenoa, 1997: 96)

Lucija je iskoristila svoju ljepotu i inteligenciju za upravljanje obitelji Lenić Remetinske te ih dovela do propasti i dokazala svoju figuru fatalne žene.

5. Obilježja realizma u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca*

Aleksandar Flaker navodi kako je jedno od glavnih obilježja realizma razotkrivanje karaktera. „Fabula je u realističnom djelu postavljena tako da razotkrije karakter u jedinstvu njegovog psihološkog, intelektualnog i društvenog bića. (Flaker, 1976: 154) U pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* fabula razotkriva karakter glavnog lika Amalije plemenite Lenić Remetinske. U pripovijetki je prikazano kako Amalija reagira na različite situacije tijekom djetinjstva i u svojim starijim godinama, a to omogućava prikazati dublji i složen karakter. „U vezi s razbijenim socijalno – psiholoških motivacija stoje i široko primjenjivani predmetno – konkretni i detaljizirani opisi.“ (Flaker, 1976: 155) Opisivanje je važno za razumijevanje socijalne i psihološke karakterizacije likova. U opisima se uviđaju životne okolnosti, međuljudski odnosi i socijalne karakteristike koje omogućavaju razotkrivanje karaktera. U realizmu se nastoji stvoriti učinak iskustvene stvarnosti. U pripovijetki je prikazana iskustvena zbilja plemićke obitelji Lenić Remetinske. Tema propadanja obitelji Lenić je povezana i s temom propadanja hrvatskog plemstva, prikaza siromaštva, lošeg odgoja, odnosno prikazivanjem društveno- povijesne zbilje. Važno obilježje realizma u pripovijetki je reprezentativnost karaktera ili tipičnost. Obilježje tipizacije i individualizacije simbolizira predstavnike općih ljudskih osobina i određene tipove ljudi različitih društvenih slojeva, a pomoću reprezentativnosti karaktera su prikazana socijalno–psihološka stanja. „Na ravnoteži socijalnog, psihološkog i intelektualnog sadržaja temelji se izgradnja realističkoga karaktera, pa je proliferacija jednoga od tih sadržaja narušavanje realističkoga načela oblikovanja koja vodi prema dezintegraciji ove stilske formacije.“ (Flaker, 1976: 157)

5.1. Opisnost

Prema A. Flakeru za realizam su karakteristični brojni opisi interijera i eksterijera, kao i opisi izgleda likovi. „Opisi su ,međutim, bili oni smješteni na fabularnoj osnovici ili neposredno povezani s karakterizacijom, izrazito funkcionalni u odnosu prema temeljnim karakterima, često čak metaforički unutar cjelokupnoga postupka karakterizacije.“ (Flaker, 1976: 155)

U opisu se ruševne kuće lika Amalije naglašavaju siromaštvo i bijeda, ali i označuju ljudsku borbu u životu. Amalija je opisana kao ružna i stara, a njezina kuća kao zapuštena. „Čudna je to građevina, bez pravoga lika, slijepljena u razno vrijeme bez ikakve osnove, puna zakutaka, hodnika, visokih dimnjaka, krovića i okanaca razne veličine. Stoji tu pod krivim, raščupanim krovom kao pijana ljudskara pod naherenim, odrpanim šeširo.“ (Šenoa, 1997: 47)

Opis je Amalijine kuće u funkciji karakterizacije njezina lika. Naglašava se teško materijalno stanje, propadanje, samoća i emocionalna bol. „Ni za pol prsta ne bijaše manja ta muško-baba kraj kanarinca. Ruke su joj krupne, velike, teško bi se za njih rukavice našle. A tekar te velike, široke nožurine, što stoje u papučah od crvene kože. Ne daj, bože, da ta noga ljudski korakne, kuća bi se srušila. Stara, velika glavurda bijaše svezana crnom svilenom maramom preko čela, niz koje se spuštahu dva sijeda uvojka. Pa kakovo lice! Dugo, široko, muško.“ (Šenoa, 1997: 50)

Amalijin je cijeli život u tami te ona ona nosi teret svoga vremena. U djetinjstvu je bila zatvorena u sobi i nikada nije izlazila, a sada kada je ostarila dane provodi jednako te govori kako je ona na tamu navikla. U kući se osjeti patnja koju je Amalija prošla u svom životu. Ona se cijeli život borila protiv nepravde svoga oca, a zatim i maćehe. Realistički opisi kuće u kojoj ona stanuje su odraz njezinog karaktera i života. „S mojim siromaštvom ne bi se nitko pomogao. Ta ja ništa i ne imam. Za stepenice i tminu nije me strah. Od ovo dugo vremena naučila sam se i u tmuni na to, i moja noga zna kamo stati treba.“ (Šenoa, 1997: 53)

5.2. Reprezentativnost karaktera

Prema A. Flakeru „karakter se u realističkom djelu ne tretira kao nosilac jedne karakterne osobine, već kao sklop niza različitih, često iznenađujućih osobina.“ (Flaker, 1976: 156) U književnosti se često prikazuju likovi čiji su karakteri oblikovani traumama iz prošlosti, a glavni lik u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* je Amalija plemenita Lenić Remetinska na koju je djetinjstvo ostavilo trag za cijeli život. Ona je starica koja živi u staroj i zapuštenoj zgradi sa svojim kanarincem. Njezin „ružni“ izgled je potpuno drugačiji od njezinog karaktera. U razlici izgleda i karaktera je istaknuta važnost unutarnje ljepote, snaga karaktera te dobrote koja nadilazi zastrašujući izgled. „Ne ima slikara da pogodi lice kad ga čudno obasjava proljetno sunce, da pogodi taj kontrast gdje se iz stare ispucane kore tijela izvija zelena grančica duše.“ (Šenoa, 1997: 50)

Amalija dolazi iz kontroverzne obitelji u kojoj je bila zanemarena te smatrana teretom jer nije rođena kao muško. Ona predstavlja tipičan lik borbene žene u patrijarhalnom društvu koja se od svog rođenja nosi s kritikama, odbacivanjem, zlostavljanjem i nedostatkom ljubavi. Smrt Amalijine majke pri njezinom rođenju je potpuno udaljilo oca od svoje kćeri te ju je osuđivao i smatrao krivom. „Mati me je rodila i pri mom porodu umrla, to je već bio pred ocem grijeh, jer nije s majkom više mogao imati djece, pošto je umrla. Bila sam i ženska.“ (Šenoa, 1997: 70)

U djelu je prikazana Amalijina unutarnja borba. Pokušavala je pridobiti očevu ljubav, željela je biti prihvaćena i voljena, ali to nikako nije uspijevalo. Sve to ostavlja veliku traumu na nju te se počinje sakrivati u svoju sobu daleko od svih. Postaje povučena, nesigurna, svojeglava i otresita. Toliko je tužna da iznosi želju za smrću. „Živila sam gotovo samo u družinskoj sobi među slugama i težacima, š njima sam bdila, š njima spavala, š njima jela žgance i kašu.“ (Šenoa, 1997: 71)

U prikazu Amalijina života kritiziraju se i društvene norme koje su utjecale na položaj žena. Ovdje je vidljiva reprezentativnost karaktera koji se ne može osloboditi prošlosti te traži vlastito mjesto u svijetu i želi istaknuti svoje vrijednosti. Amalija prikazuje tipičan lik žene u patrijarhalnoj obitelji koja trpi rodne neravnopravnosti. U liku Amalije je prikazano univerzalno pitanje o položaju žena, njihovim pravima i onome što su one proživjele.

Flaker navodi kako „za pristašu realističkoga oblikovanja zbilje temeljni likovi kao nosioci radnje jesu predstavnici određenih klasa i pravaca, a time i određenih misli njihova

vremena.“(Flaker,1976: 156) Lik koji je imao snažan utjecaj na oblikovanje karaktera Amalije Lenić je njezin otac. On je prikazan kao otac koji nanosi nepravu svojoj kćeri te se u ovom odnosu uviđa kritiku društvenih normi. „Teška je to riječ kad ju mora izreći rođena kći, a i sami možete vjerovati da je to cijela istina kad vam ju veli kći koja je za svoga vijeka tražila ljubav, al je našla nije.“ (Šenoa, 1997: 70)

U odnosu Amalije i njezinog oca se uviđa loš utjecaj roditelja na njezin psihički razvoj i identitet. Iščitava se njezina tuga, žalost, emocionalna praznina te očevo ponašanje oblikuje njezino „ja“. Još u djetinjstvu Amalija nikada nije osjećala istinsku ljubav, a kako su godine prolazile sve više je propadala psihički i fizički. Zlostavljanje oca i maćehe na nju je ostavilo veliki trag pa ona predstavlja reprezentativan karakter koji doživljava propast. “Osim toga realistički oblikovani karakter promjenljiv je u svom razvitku: vladajući se prema svojim socijalno-psihološkim motivacijama, on očituje čas jedne čas druge osobine u odnosima s drugim karakterima, pa se na promjenama ikoje se u njemu zbivaju u razvijenom realizmu najčešće gradi fabula.“ (Flaker, 1976: 156) Amalija nije jedina koja je „propala“ jer cijela plemićka obitelj Lenić Remetinska je doživjela propast, a njezina obitelj predstavlja tipičnu hrvatsku plemićku obitelj koja je imala tužan kraj.

Amaliju je otac poslao u samostan na tri godine, a kada se ona vratila primijetila je veliku negativnu promjenu u dvorcu. „Ne ima dvojbe, gospodarstvo išlo je na gore, nije bilo ruke koja bi sve redila bila. Meni se to gadilo, a navlaš zato, jer sam se u samostanu priučila čistoći. Nisam htjela ni smjela pitati oca za razlog tomu propadanju. Kao i prije, odbijao se je od mene, govorio samo toliko, koliko se moralo, vladao se kao da sam mu teretom koga se otresti ne može.“ (Šenoa, 1997: 74)

Obitelj Lenić Remetinska je doživjela propast nakon što je Lucija pobjegla s njihovim novcem. „Proklinjana sto puta od njega, morala sam ga dvorit, njegovat, na smrt ranjena u srce morala sam ga vodit u svijet, kad nam vjervnici razniješe imanje i dvorac na bubnju. Oh, gospodine, teško je to bilo i preteško. Nikomu nek bog ne dosudi takove muke kakvu pretrpim ja, dok mi bijedni otac pod tuđim krovom ne izdahnu. A naši znanci, naši kumovi i prijatelji? Okrenuše nam leđa.“ (Šenoa, 1997: 97)

Prikaz propadanja Amalijine obitelji je tipičan prikaz propadanja hrvatskih plemićkih obitelji. Reprezentativnim karakterima u *Kanarinčevoj ljubovci* se prikazuju složene teme ljubavi, izdaje i propasti.

6. Zaključak

Analizom djela *Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoe, možemo zaključiti kako djelo prožimaju obilježja romantizma i realizma. Utvrđujemo kako je razdoblje u kojem je nastala pripovijetka *Kanarinčeva ljubovca* stilskoformacijski heterogeno. Temeljna obilježja romantizma koja se pojavljuju u djelu su nacionalno-domoljubni motivi, romantičarska estetika ružnoće te lik Lucije kao fatalne žene. Isticanje domoljubnih vrijednosti u ovoj pripovijetki predstavlja buđenje nacionalne svijesti u Hrvatskoj. Uočavamo likove koji u djelu prikazuju nositelje nacionalnih vrijednosti, ali i onih negativnih osobina. Analizom djela iščitavamo i obilježja realizma kao što je opisnost interijera i eksterijera te prikaz reprezentativnih karaktera. Može se također uočiti kako se, u skladu s realističkom poetikom prikazuju društvene nepravde, svakodnevni život te unutarnje borbe likova. Ova individualizacija i tipičnost predstavlja ono što je Nemeć govorio kako je Šenoa predvidio teme koje će biti omiljene hrvatskome narodu. Teme kao što su fatalne žene, smrt ili usamljenost u životu. Utvrđujemo kako je u pripovijetki *Kanarinčeva ljubovca* fatalna žena Lucija dovela do propasti obitelji Lenić Remetinske. Ona obogaćuje ovu pripovijetku svojim složenim karakterom te pokreće propast Amalijine obitelji. Svojim prevarama je dovela do raskola obitelji te time utvrdila svoj lik fatalne žene. Simbolizira opasnost za tradicionalne društvene norme. Važno je utvrditi kako je jedno od ključnih motiva u djelu isticanje tradicionalnih životnih vrijednosti koje su se počele zanemarivati. Analizom pripovijetke *Kanarinčeva ljubovca* Augusta Šenoe možemo zaključiti kako ona ne prikazuje samo priču o propadanju obitelji nego i kritiku tadašnjega društva.

7. Literatura

Bobinac, Marijan. 2012. *Uvod u romantizam*. Zagreb: Leykam international.

Flaker, Aleksandar. 1976. *Stilske formacije*. Zagreb: Liber.

Frangeš, Ivo. 1987. *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb – Ljubljana: Nakladni zavod Matice hrvatske, Cankarjeva založba

Matanović, Julijana. 1997. „Dvije pripovijetke Augusta Šenoae“ u *Kanarinčeva ljubovca*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, str. 99-104

Nemec, Krešimir. 1995. *Tragom tradicije*, Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.

Nemec, Krešimir. 2003. „Slike žena u hrvatskoj književnosti 19. Stoljeća“ u *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*. Zagreb: FF press, str. 100-108

Šicel, Miroslav. 2004. *Povijest hrvatske književnosti. Knjiga I. Od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoae (1750-1881)*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Šenoa, August. 1997. *Kanarinčeva ljubovca*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske